

862223

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
Könyvtár 4549 / 1983. sz.

Thuribulum aureum

Arany temjénező, az az A híres neves Tolnai Gábornak jeles írásiról való tizenkét idvességes elmélkedések, mellyek innepi ajándékul egybeszedegettettek és kinyomattattak az magyar nemzet régi literaturájának és typographiájának virágos mezején legelő nyájak méltatlan pásztori által.

/ Budapesten, 1980. esztendőben, karácsony havának 29. napján.

Tabula Authorum

Schöpflin Aladár

Kolozsvári Grandpierre Emil

Halász Gábor

Kodály Zoltán

Varjas Béla

Cs. Szabó László

Bán Imre

Klaniczay Tibor

Szauder József

Illés Béla

Baróti Dezső

Tarnai Andor

Schöpflin Aladár

Azt ... még eddig nem állapították meg, hogy a nagy politikai fordulat által teremtett, sok tekintetben ösztönző külső körülményeken belül a belső ösztönzést, a szellemi irányt és az irodalmi stílusformákat honnan kapta az erdélyiek irodalma. Erről először Tolnai Gábor könyvében talállok nézetem szerint teljesen helytálló megállapítást, amelynek összefoglalása az ő fogalmazásában így szól: „Az erdélyi irodalom nem helyi gyökerekből nőtt ki, *az erdélyi irodalom lokális kiterjedése az ún. 'modern irodalom'-nak*. Ez a gyors kivirágzás az Ady körül csoportosult irodalmi korszak szellemi televényéből sarjadzott ki. Az új erdélyieknek a modern magyar irodalom ízlés- és formavilága adta az indítást.”

Ez valóban így van és természetes, hogy így van. Az erdélyi írók mondhatni mind fiatal emberek voltak a kezdés idején, magától értetődően helyezkedtek el az irodalom ama vonalán, ahol akkor a magyar irodalomban a harcok aktualitás és a legnagyobb eredményeket felmutató mozgalom volt. Lélektani lehetetlenség lett volna rájuk nézve a 90-es évek és az ezekből visszamaradt irodalmi szellem és stílus formáihoz való csatlakozás. Náluk bizonyos felszabadulás is állott be, felszabadulás az alól a nyomás alól, amelyet nálunk a hivatalos hatalom és a reá támaszkodó társadalmi hatalmak az új irodalom ellen alkalmaztak. A konzervatív erők lecsökkenése, majdnem teljes megsemmisülése, ami együtt járt az állami hatalomnak idegen kezekbe való jutásával, szabadjára engedte a haladó szellemet. Azt az ellenforradalmi szellemet, amely nálunk az 1919 utáni években ránehezedett az írókra és az irodalomra, az erdélyiek nem érezték. Mint Tolnai Gábor részletesen kifejti, Ady, Móricz és Szabó Dezső voltak az erdélyiek legnagyobb ösztönzői. Az erdélyi irodalom tehát mindenképpen a Nyugat körüli és a Nyugat hatása alatt kifejlett irodalom édes gyermeke. S nincs minden irónia nélkül, hogy olyan lapok és folyóiratok, melyek a Nyugat és írói ellen állandó hadjáratot viseltek, de az erdélyi írókat tüntetően felkarolták, ezen a réven az általuk üldözött szellem egy változatát bocsátották falaik közé.

Kolozsvári Grandpierre Emil

Tolnai Gábor munkája két önálló, de összedolgozott tanulmányt foglal magában. A szerző ugyanis, és az olvasó csak dicsérni tudja érte, nem elégedett meg az árvíz sugalmazta irodalmi alkotások és társadalmi mozgalmak száraz és önmagában kevéssé tanulságos felsorolásával, hanem az árvíz ürügyén a Szent Szövetség korának emberét, a biedermeier kori ember életstílusát rajzolta meg s a háttérben magát a nálunk ma is oly időszerű, annyi maradványában élő kort. Ezt a főcímen túlmenő munkát jelzi az alcím: - „Pest-budai ember a Szent Szövetség korában.”

Kísérlete a maga nemében az első. A Szent Szövetség kora emberének tanulmányozására, a Tolnaiéhoz hasonló átfogó szellemben, mind a mai napig nem akadt vállalkozó kultúrtörténészeink között. Jóllehet ez a rövid tanulmány tervrajzában, mint lehetőséget, az egész kort magában hordja, úgyhogy csupán a már adott részleteket kellene tovább fejleszteni, kiszélesíteni, hogy a biedermeier teljes képét megkaphassuk, mégsem üres keret, mégsem vázlat vagy kivonatszerű, hanem teljes és befejezett egész. A vállalkozás sikerének okát, a bőséges tárgyi ismereten és az intuíción kívül, a szerencsésen megválasztott módszerben s főként a módszer alkalmazásának módjában kell keresnünk.

Tolnai egyetlen pillanatra sem válik a módszer rabszolgájává, ami annál könnyebben megtörténhetnék, mivel tanulmánya az első magyar életstílustanulmány. Módszerét rugalmasan, szinte észrevétlenül alkalmazza a tudományos munkához elengedhetetlenül szükséges fegyelmezettséggel. Olykor az életstílust használja fel a művelődés jelenségeinek magyarázatára, máskor éppen ellenkezőleg, a művelődés jellegéből vonja ki az életstílus meghatározóit. Ugyanakkor azonban számol a mindenható államhatalommal, mely mind az életstílusnak, mind a művelődésnek könyörtelenül határt szab. A módszert tehát, a szerint, hogy melyik oldalról közelünk hozzá, mindig más és másféleképpen határozhatjuk meg, anélkül, hogy akár egyik, akár másik meghatározás kimerítené.

(Protestáns Szemle, 1939)

Halász Gábor

Vannak a tudománynak, különösen a történelemtudománynak népszerűsítői, kik elveszik a kedvünket minden összefoglalástól, felhígítják és olcsó áron mérik ki az anyagot, mások eredményeit a maguk többnyire lírai széljegyzeteivel kísérve. És vannak az összefoglalásra születettek, kik szerencsés kézzel tudják egybemarkolni a lényegeset, a részletkutatásokat önálló álláspontjukról mérik le és hangolják össze, komolyan és felelősségteljesen építik fel áttekintésüket: belső igény hajtja őket az ilyenfajta munkára, nem a gyors tájékoztatások iránti kereslet. Tolnai Gábor rokonszenves tehetségében ez az élményekből táplálkozó és élményeket közvetíteni akaró ábrázolókedv nyilvánul: könyve iskolapéldája a jó összefoglalásnak és éppen a beléfectetett lelkesedés folytán nemcsak tudományos, de irodalmi mű.

Már a tárgyválasztás biztos kézre mutat: a széteső „művelődéstörténeti” kép helyett az uralkodó osztály életstílusára koncentrálja a figyelmet, anélkül, hogy azért a többi, a vázolt korszakban másodrendű szerepet játszó réteg teljesen kiesne ábrázolása köréből. Megtalálja a módját annak, hogy e másodrendűségekre éppenúgy magyarázatot adjon, mint a főurak tizenhatodik-tizennyolcadik századi kezdeményező, művelődésteremtő működésére. Ha másképp nem, rövid utalásokban figyelemmel kísérhetjük a kishatalom passzivitását, a városi polgárság aláhanyatlását és a jobbágyok tehetetlenségét; a szürke háttéren azután annál élesebb fénnel lobog fel a főnemesi életforma fénye, renaissance méltóságában, barokk pompájában, rokokó varázslatában.

Biztonságra és rutinra vall a kép kidolgozása is. Kitűnően szerkeszt, szerencsésen vegyíti az egyéni példát és az általános stílusjegyeket, sohasem vész el a kínálkozó anekdotikus részletekben, a legkisebb vonást is erős rendező érzékkel az egészre vonatkoztatja. Közeppontra a stílus uralmát és bomlását helyezi, helyesen ismerve fel, hogy vele együtt bontakoznak és sorvadnak a különféle műveltség- és életformák is...

(Nyugat, 1939)

Kodály Zoltán

Egy erdélyi „szegény legény” - a Kőrösi Csomák fajtájából - 30 éves korában elindult Amszterdamba, a maga költségén, - iskolamesteri jövedelméből gyűjtögette évekig - hogy kitanulja a nyomdász mesterséget. Feltett célja, hogy majdan „könyvekkel bővítse és olcsóítsa” e hazát...

Hazajött, s itt kezdődik kálváriája...

A kísérő tanulmány írója, Tolnai Gábor joggal mutat rá a Tótfalusi és Ady panaszai közti kísérteties hasonlóságra. A „Mentség” címe az is lehetne: „Ki látott engem?” vagy „Szeretném, ha szeretnének.” Valóban, ilyen küzdelem és szenvedés várt itt mindenkire, aki bármely mesterségben vagy művészetben a csúcsra törekszik. Ha mindaz az erő, tehetség, igyekezet, ami itt haszontalanul kárba veszett, beleépült volna a nemzeti kultúrába, ma az első népek közt becsülnének s „a’ Magyar nem lenne mindenkor olyan despectusban a’ szomszéd nemzetek előtt.” Így hazánk máig a dilettantizmus Eldorádója. A helyzet még tán rosszabbodott. Egyre halkabb lett a régi magyar, a különbet kereső, becsülő, nevelő szellem, amint még Teleki Mihály fenti szavaiban is megnyilvánul, és egyre jobban elszaporodtak s egyre hangosabbak „Némethi és Tsepregi uraimék”, a jobbak munkájának kerékkötői...

(*Magyar Szemle*, 1940)

M. Tótfalusi K. Miklósnak ... *Mentsége* ... Mellyet most újjólag kinyomtattak Tolnai Gábor bérekesztő-beszédével. Gyomán. Nyomtatott Kner Izidor betűivel 1940. Esztendőben

Varjas Béla

„Amikor elhatároztuk - írja a kiadó Kner Imre - hogy a könyvnyomtatás feltalálásának 500-ik évfordulójára újra kiadjuk a *Mentséget*, ... úgy éreztük, hogy az ünnepi alkalomhoz is, a *Mentség*hez is méltóbb, ha az új kiadás az ősi mesterség eredeti eszközeivel, kéziszedéssel készül s betűről-betűre haladván végig az egész szövegen, el lehet mélyednünk annak minden részletébe.” Talán az egyetlen helyes szempont a mesterségét (bízvást mondhatnám: művészetét) szerető, annak múltja iránt érdeklődő vérbeli nyomdász számára, de tagadhatatlanul szubjektív szempont, a nyomtató *művész* szempontja, akinek inkább az újrakiadás, az újraalkotás artisztikumában telik kedve, mintsem a bibliográfus tökéletes hasonmásra törekvésében. Természetes, hogy a két felfogás között óriási a különbség még akkor is, ha az eredeti szöveg helyesírásához ragaszkodik a nyomdász, amint ezt Kner tette. A bibliográfus azonban ezúttal bocsásson meg a kiadónak! Az ízléses kiállításért, a gondos nyomtatásért és azokért a megállapításokért, amelyeket Tótfalusi nyomtató eljárásáról a kiadó utószavában elénk tár, s amelyek csak így, ilyen sorról-sorra, betűről-betűre haladó újrasedés és nyomtatás közben világosodhatnak az elmélyedő nyomdász előtt, valóban csak elismeréssel adózhatunk. A rideg nyomtatott lapok csak rosszul palástolják azt a szeretetet, amellyel Kner tragikus sorsú nyomdász elődje önvallomásának újrayomtatását végigkísérte.

A kötethez Tolnai Gábor írt finom, meleghangú utószót Tótfalusi pályájáról, külföldi dicsőségéről s arról a szélmalomharcról, melyet a meg nem értés és kicsinyesség ellen idehaza folytatott, míg az irigyek és rágalmazók keze belé nem fojtotta a szót.

(*Magyar Könyvszemle*, 1940)

M. Tótfalusi K. Miklósnak ... *Mentsége* ... Mellyet most ujjólag kinyomtattak Tolnai Gábor bérekesztő-beszédével, Gyomán. Nyomtatattott Kner Izidor betűivel 1940. Esztendőben

Cs. Szabó László

Tudományos szemmértéket, tapintást és módszert, helyes kutató érzéket csak kis telken lehet fölnevelni. A jó tudós eleinte részletmunkákban remekel. Ha nincs saslelke, ezzel a módszerrel lassacskán mégis egész országot rakhat össze parcellákból, ha meg kinyílik a saslélek, a kezdeti miniatűr módszert később a világegyetemig tágíthatja. Ismeri az ábécét.

Tolnai Gábor jó tudós. Kiválasztott egy népszerűtlen átmeneti korszakot Erdély történetéből: a hanyatló fejedelemséget s a kiépülő Habsburg-tartományt a barokk és franciás Erdélyt, száz esztendő az első Apafi trónralépte és Teleki József nyugati utazása közt. Választásának eddig három kitűnő kiadványt s néhány alapvető tanulmányt köszönhetünk arról a zárkózott kagylókorszakról, amely csodálatos irodalmi gyöngyöket izzadt ki a csendes sérülések helyén. Legújabb kötete ezeket a tanulmányokat köti össze...

Tolnai Gábor joggal gyarapítja irodalmi múltunkat, mikor e posthumus kiadású „történeti forrásmunkák”-ban lelkesen és erőlyesen rámutat az irodalmi remekművekre. Midőn költészetünk dadogva előlről kezdi a tapogatózást, az erdélyi próza az európai irodalom főáramával tart; a sors különös iróniájaként egyszerre vagyunk lemaradt újrakezdők nyomtatásban s egyenrangú kortársak kiadatlan kéziratokban! Tolnai szerint szó se lehet „Mikesrejtély”-ről; a Törökországi Levelek nem elszigetelt csoda. Buzgó élet, közös gondolkozás, érzés, kifejezés, hit és stíluseszme lüktet körülötte! Noha e művek nagyrésze csak a múlt században jelent meg s így általános hatásuk nem volt, a gyónók és önvallók szelleme falról-falura mégis elterjedt, a kéziratok szelleme fiókról-fiókra szállt s lassan összeolvadt abban a „literátus szellem”-ben, amely később az erdélyi származású testőrifjakon át Bécsben tervszerűen is nekilátott a magyar irodalom megújításának...

(*Magyarok, 1946*)

Bán Imre

Tolnai Gábornak a régi magyar irodalommal foglalkozó valamennyi írása jelentékeny mértékben hozzájárult múltunk modern, marxista szemléletének kialakításához. Valamennyi tanulmány tartalmaz olyan megállapításokat, amelyekre ma sűrűn hivatkozunk. Szenczi Molnár Albert Tolnai Gábornak róla adott érdekes rajza nyomán áll előttünk polgári íróként, s nemcsak származását tekintve, hanem stílusában is, mint egyfajta pszichológiai realizmus és bensőségebb, elemző jellegű írásmód kezdeményezője...

Az emlékirat-literatúrájának csúcspontján Bethlen Miklós áll, róla szól Tolnai Gábor legszebb tanulmánya. Sokoldalúan, gazdagon elemzi az *Önéletírás* páratlan emberségű szerzőjét, s meggyőzően mutatja be, hogy Descartes és Apáczai nagy tanítványában hogyan lesz irodalom a kartéziánus szellemi diszciplína. Ezt a szempontot érdemes lenne tovább fejleszteni, s egybevetni a mi Bethlen Miklósunk különlegesen életteljes emberábrázolását a kortárs La Bruyère portréművészetével. Abban is nagyon igaza van azonban Tolnai Gábornak, hogy sem Apáczai, sem tanítványa nem lehettek következetes karteziánusok, a puritán etika kereteiből ki nem léphettek...

A modern irodalmi tanulmányok mindegyikének van valami élményszerű, személyes jellege: Kosztolányi, Radnóti Miklós, García Lorca nem irodalomtörténet Tolnai Gábor számára, hanem életének, fiatalságának egy darabja. Ez az élményszerűség biztosítja írásainak művészi veretét is. Megkapó, sugalló erejű a Kosztolányi-tanulmány; aki egyszer látta valaha a nagy költőt, rábólint: igen, ilyen volt! Pózoló és őszinte, igaz ember és fölényes. Esti Kornél, mindig rohanó és mégis mindenre ráérő magyar gyermek, mindenből kiábrándult bölcs és kétségbeesett művész, aki - mint a középkori példa hőse - reszketve menekült az elkerülhetetlen unikornis vad, a halál előtt. Tolnai Gábor szép visszaemlékezésének sikerül egy vasárnap délelőtti látogatás keretében szinte a teljes Kosztolányi arcképet megrajzolnia...

(*Irodalomtörténet*, 1958)

Klaniczay Tibor

Huszonegy változatos tartalmú, hosszabb-rövidebb írást gyűjtött egybe Tolnai Gábor legújabb tanulmánykötetébe. A könyv címe szerencsésen utal a gyűjtemény jellegére, s egyúttal a szerző érdeklődési körére, tudósi és kritikai munkásságának főirányaira. A közeli évek és távoli századok vizsgálója, elemzője Tolnai Gábor pályájának kezdetétől fogva: élénk és cselekvő résztvevője kora irodalmi életének, s egyúttal egy régi kor, a XVII-XVIII. század irodalmának, műveltségének avatott kutatója...

A régebbi korokból öt tanulmány ... ad ízelítőt ... Közülük első-sorban az Apafi Mihályról szóló *Szegény együgyű fejedelem* és a *Lázár János, a Voltaire-fordító* címűeket kell kiemelnünk, mindkettő a leg-szerencsésebben példázza Tolnai irodalomtörténész erényeit. Az Apafi-tanulmány ... szilárdan megalapozott, hiteles és ugyanakkor rendkívül szuggesztív képet fest a szerencsétlen fejedelemről. Akik Tolnai munkásságát ismerik, azok jól tudják, hogy nem elszigetelten jelentkező erényekről van szó, hiszen a kötetében nem szereplő, Teleki Mihályról, Tótfalusi Kis Miklósról, Bethlen Miklósról, valamint Erdély változásáról szóló esszéit ugyanez a vonzó előadás, beleélő készség, a kor gondolatvilágának, s hősei érzelme- és lelki-világának a történetiséghez szigorúan ragaszkodó megértése jellemzi...

A modern irodalomra vonatkozó írások közül - ezek a kötet nagyobb részét töltik meg - mindenekelőtt egyes közelmúltbeli nagy költőkre: való visszaemlékezéseit kell kiemelnem. Az *Emlékek Jubász Gyuláról* című, valamint a József Attiláról szóló cikk első része a kortársi irodalmi emlékezések kitűnő képviselői ... Tolnai eljárása e műfajban példamutató. Eleven, bensőséges és íróilag finoman kidolgozott képet ad hőseiről, de közben tollát az irodalomtörténész felelőssége vezeti: nem a felületi apróságokra, hanem az ábrázolt író életének, munkásságának lényegét megvilágító jelenségekre koncentrálna figyelmét, s gondosan ellenőrzi emlékeit, tárgyilag is hiteles tudósításokat nyújt...

(*Irodalomtörténeti Közlemények*, 1961)

Szauder József

Tolnai Gábor olaszországi úti jegyzeteit, emlékezéseit, elődök nyomain támadt szellemidézéseit, tárgyakkal, de főleg emberekkel való találkozásait rögzíti az *Itália dicsérete* című könyv. Noha alcíme *Búcsú, Számvetés*, egy helyütt az író mégis így dönt: „Számvetés ez, nem pedig búcsúzás, egyként jelen és jelenbe épülő múlt.” Szinte önmagával vitatkozva hangsúlyozza, amit maga is az emlékek többszöri felidézése után ismert fel világosan: a könyv számadásszerű egységét. Élményeinek gondolati egysége - a progressziót szolgáló Itália emberségének humanisztikus képe - ugyanis nem utólag, az élményszerzés folyamatán kívül, konklúzióként válik világossá, hanem magában a folyamatban születik meg, ahogy ezt a könyv az Itália-kép fokozatos kialakításával elénk tárja. Az egymásra következő évek, történelmi idők prizmáján át egyre tisztábbá, élesebbé s ugyanakkor teljesebbé válik a megelőzőknek látványa és értelme. 1949-50 Itália-szemléletének „szép egyoldalúság”-át tágabb és mélyebb összefüggések közé illeszti be 1957 és az utána következő évek honi és külföldi tapasztalata: a múlt és a jelen tehát állandóan szembesül egymással, ugyanarról a tájról, tárgyról, történelmi tényről egymást kiegészítő képek peregnek egymásra, az emlékezet csapong az idő rétegeiben, s ennek megfelelően változik is egymással naplójegyzet és esszé, anekdóta és irodalomtörténeti tanulmány. A hangváltások révén is - melyeknek szerepére az író munka közben eszmél rá - mindez látszólag megbontja a könyv mondanivalójának és szemléletének egységét, s ezt érzékeli a szerző, mikor szinte vitatkozva önmagával, mégis a számvetés egységét és nem a búcsúzás szétáradó líráját emeli ki könyve lényegeként...

S a kötetet méltán díszíti *Ferenczy Béni* tizenhat pompás rajza. Szobrok, képek erővonalainak rejtett játékát, nyugalmi állapotú, kiegyensúlyozott tömegű műtárgyaknak tektonikáját, szobrok, oszlopok, kútformák felszínére mélyebbről feltörő feszültségnek és drámai mozgásnak titkait fedik fel. A könyv végén ez a némaságában megrendítő, súlyos légkörű művészet mond búcsút Itáliának.

Illés Béla

Veres Péter és Szabó Pál között ültem a Fészekben, ahol valamilyen előadás után nyolc-tíz asztalt összetoltak írók, kritikusok számára. Több magyar íróat ekkor láttam legelőször, többet legutoljára. Egy fiatal fiút bemutatnak: Tolnai Gábor. Nem sejtettem, hogy ez lesz az az író, akitől egy negyedszázad folyamán legtöbbet tanulok. Ekkor hallottam először, hogy 1929-ben önképzőköri dolgozatot írt a magyar líráról: Vajda, Reviczky, Komjáthy, Ady, Babits, Juhász, Tóth Árpád, Kosztolányi... Furcsa eredményt ért el; mert a magyar új líra mellett állást foglalt, ezért nem találták jónak a dolgozatát. De mert a nyelve újszerű volt, modern, bátor, szép - első díjat nyert.

Azóta sok minden történt. Tíz könyve jelent meg. A régi magyar irodalomról, az öreg erdélyi irodalomról komoly tanulmányokat írt, s azokból nőtt ki számos magyar irodalmi dolgozat.

Mint mondtam, Szabó Pál és Veres Péter között ültem. Mindenkiről tudtak adni valami jellemzőt. Az egyik: „Jól tud magyarul”, a másik: „Szépen tud magyarul”.

Írt García Lorcáról, s ezzel helyet foglalt a nemzetközi irodalomban is. Rákócziról, Bethlen Miklósról is írt, így a mai magyar irodalmat összekapcsolta a történelmi magyar irodalommal.

Az elmúlt huszonöt év alatt egyik legfontosabb és legértékesebb nevelő volt a magyar irodalomban. Mi, akik tőle tanultunk, ezt sohasem felejtjük el.

Tíz könyv! És most, akik beszélünk vele irodalomról, látjuk, hogy megszületik a tizenegyedik. Nagyon várjuk.

(Élet és Irodalom, 1971)

Baróti Dezső

Tolnai Gábor immár több mint negyven esztendeje közeli barátom, új kötetének legkorábbi írásai pedig a szó szoros értelmében véve szemem láttára és fülem hallatára születtek meg: megírásuk közben sokat beszélgettünk, vitatkoztunk róluk közös barátainkkal a szegedi Bölcsészeti Kar irodalomtörténeti szemináriumának kedves könyvtárában, ahová diákéveink alatt remek professzorunk, Sík Sándor költöztette be „privátszemináriumának” tagjait: Radnóti Miklóst, Ortutay Gyulát, Tolnai Gábort és e sorok íróját...

Az előttem lévő és a sokféle, műfajokat és hangvételt tekintve egyenként is, összességében is nehezen definiálható írásokat tartalmazó kötet természetét alighanem akkor közelítem meg, ha vallo-mások sorozatának, a témáit meghatározó vonzalmak valamilyen „journal intime”-jének tekintem. És ez a benyomás csak fokozódik, amikor több esetben az egyes írások szubjektív gyökereit is feltáró s nem egyszer kis tanulmányokká szélesedő jegyzeteket is hozzáol-vassuk. A naplószerűség hangsúlyozására különben maga a kötet szerzője hatalmaz fel, hiszen bevezetőjében épp írásainak az évek során egyre növekvő személyes hangütését, egyenesen lírai jellegét emeli ki. Líraisága, s a véle együttjáró közvetlensége leginkább abból fakad, hogy szemtől szembe jeleníti meg azokat, akikről ír, s ez már csak azért is sikerül neki, mert jórészüik valóban személyes ismerőse, ha nem épp közeli jóbarátja volt...

A felejtethetlen ifjúkori barátról, Radnóti Miklósról a mostani kötet ... mindössze rövid, jórészt vázlatszerű emlékezéseket ad (Radnótiról szóló nagyobb írásai a *Tanulmányok* c. kötetben jelen-tek meg), de ... az ilyen és hasonló vázlatok együtt olvasva végül is ...életközel portrévá állnak össze. A kifejezetten Radnótiról szóló írások mellett a többiekben is, sőt a jegyzetekben is bőven találunk érdekes utalásokat reá és az egyetemi éveink idején összeverődött csoportunkra, a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumára, amely-nek áldozatkész megszervezőjét és összetartóját, Buday Györgyöt külön tanulmányban is bemutatja...

(*Irodalomtörténet*, 1975)

Tarnai Andor

Legutolsó kötete a leglíraibb: búcsúzik benne a meghalt jóbarátoktól, a gyötrő emlékektől, de igazában „az emlékeket felidéző magány keserű íze”-től, amelyet azonban „kiírt magából”, hogy ismét felragyogjon az öröm „szép szeme”, s hogy egy badeni kirándulás rajza után így zárja könyvét: „Újra mondom második hazámnak, Itáliának - amit ennek az írásnak az élére írtam, újra mondom most, hála a jó sorsnak, az emberbe, a humánumba, a mind teljesebb életbe vetett, kiirthatatlan, romantikus hitemnek is: „Maradj velem, mert beesteledett’.”

Mit kívánhatnak a barátok, a pályatársak és a tanítványok a 70 éves Tolnai Gábornak? Az öröm „szép szemének” derűs ragyogását, és töretlen erőt annak, aki a megélt balsors után jó sorsáról tud beszélni, és romantikus hittel hisz az emberben, a humánumban, a teljesebb emberi életben.

(Irodalomtörténeti Közlemények, 1980)

Maradj velem, mert beesteledett, Budapest 1977

A kötetet összeállította Klaniczay Tibor és Tarnai Andor.

Sajtó alá rendezték és nyomtatták a Magyar Iparművészeti Főiskola Typo-grafikai tanszékének műhelyében Haiman György, Maczó Péter, Jelenczki István és Horváth Andrea, Halmos Imre, Jozipovics György és Pálfi György főiskolai hallgatók.

A szedés Tótfalusi Kis Miklósnak „Janson” néven ismert betűjével készült.